

PRIMA LINGUAE HEBRAICAE
EXERCITATIO
IN SALMANTICENSI ACADEMIA
PUBLICÉ PROPONITUR.

GENESIN , EXODUM , LEVITICUM,
Numeros , Deuteronomium ; Psalmorum , Jobi , Ecclesiaste,
Parabolarum , Canticorum , Esther , & Ruth libros ad
verbum in latinum , vel hispanum ex hebraeo sermonem
pro lubito quaerentium , vertet , transferetque , grammaticam
syntaxin , phrases capitum , quod elegerint , enarrabit ,
idiotismos , & figuras in eo contentas exponet ,
totamque *ἐξερπασίαν* ostendet

LIC. D. ANTONIUS MANGAS,
PRESBYTER , TRILINGUIS COLLEGA , HEBRAICAE LINGUAE
Matritensium Regalium Scholarum Cathedrae petitor , dein
pro obtinendis Sacrae Scripturae Canonicatibus , necnon in
Salmantina Universitate Theologiae , & Philosophiae
Cathedris egregius concertator,

SUPPETIAS FERENTE CL. IPSIUS MAGISTRO
DOCT. D. JOSEPHO FIRMINO CARTAGENA,
ejusdem Trilinguis Collegii olim alumno, nunc in Salmanticensi
Academia Doctore Theologo , Sanctarum Linguarum
Hebraicae , & Chaldaicae Cathedrae moderatore,
& in Cathedrali Ecclesia Canonico,

Die 22 mensis Augusti , an. à Nativ. Dñi. MDCCLXXIII.
hora VIII.

Pro Cathedra , ex Supremi Castellae Senatus praescripto.

PRIMA LINGUA HEBRAICA
IN SALAMANTEGENSE ACADEMIA
PUBLICE PROPONITUR

EXORDIUM, TENTIVUM
Nomen, Dictionarium, et
Parabolam, Cantorem, et
victam in hunc, et hunc
pro hunc, hunc, hunc
Dictionum, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc

THEODO. ANTONIUS MANGAS
Rector hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc

SUPPETAS FERENTE CL. PRUS. MAGISTRO
DOCT. D. JOSEPHO FIRMINO CARTAGENA
hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc
hunc, hunc, hunc

Hic 22 mensis Augusti, an. 4 Nony, Diu. MDCCXXII
hora VIII.

San. Cathedra, ex hunc, hunc, hunc

EXCELL^{MO.} DOMINO,
D. EMMANUELI
RODA, ET ARRIETA,

CATHOLICO REGI CAROLO III
á Secretis Gratiae & Justitiae, & Su-
premi de rebus ad Regni statum
publicum spectantibus Senatus Consi-
liarii honore condecorato, nulli
in fovendis litteris comparando,
ipsi que ΠΟΛΥΜΑΘΗΣΤΑΤΩ Viro,

S. P. D.

ANTONIUS MANGAS BERMEJO.

UM amoeniorum litterarum
professores (EXCELL^{ME.}
DOMINE) omni tempo-
re se TIBI devinctissimos
exhibere debeant, prop-
terea quod egregios Catholici Regis
nos-

nostri CAROLI conatus in his promovendis laudabili contentione prosequeris; lucubrationes istae, aut potius Salmanticensis Collegii Trilinguis otia haud alterius Maecenatis, quam TUUM debebant ambire patrocinium. Paucis enim ab hinc annis cum hebraicae linguae Professor idoneus Matritensibus Scholis à munificentissimo nostro PRINCIPLE instauratis quaereretur, candidatorum omnium dissertationes improbum perlegendi subijsti laborem, ut omnium dignissimo haec provintia demandaretur. Iniquus nempe pervagatus fuerat rumor hispanum nomen, & literaturam sugillans, exterum hominem arcessi oportere, cui hebraicos codices interpretandi cura committeretur. Quibus tamen verbis efferam gaudium illud, quod prae TE tulisti, dum TIBI relatum est ex omni, qua late patet, Hispania plures advenisse erudi-

ditos Viros, qui non solum legere, id
quod negabant aliqui, verum etiam
nulla temporis interiecta mora he-
braeum textum ad hispanum, & lati-
num transferre noverant? Ego vero,
qui inter tot sapientissimos concerta-
tores minime sapiens numerari me-
rui, non possum non TIBI pro eo ac
debeo, gratulari, cui summus rerum
arbiter hanc concessit gloriam, vt TE
promovente Hispania nostra incredi-
bili bonorum Civium laetitia, & plau-
su vberrimum politioris eruditionis
fructum, quem sinu suo condit, pu-
blice ediderit. Gratulabor denique mi-
hi ipsi, numquam que poenitebit, quan-
ta quanta est, tantam linguae sanctae
excolendae operam collocavisse, si
prima haec ejus experimenta in Sal-
manticensi Acadèmia edita ab alumnis
Collegii Trilinguis, (quod TIBI jam
pridem fuit in deliciis) benigno fronte
sus-

suscipias, dum alia, quae plus tempo-
ris, curae, operae que requirunt, quae-
que TE, TUAM que celsitudinem ma-
gis decent, amplissimo nomini TUO
nuncupanda laboramus.

CAPUT

CAPUT PRIMUM.

HEBRAICI testamenti antiquitas, & ab omni corruptionis naevo immunitas commendatur Scripturae Sacrae, & SS. Patrum testimoniis: mos vero à Massoretis institutus appingendi puncta vocalium loco calumniis liberatur, & utilis demonstratur.

PRIMA THESIS.

VNI populo Israelitico Sacram Scripturam, qua prima nostrae catholicae fidei elementa, ac Sanctae Religionis dogmata continentur, supernus ille Deus prioribus mundi aetatibus revelavit: Quae est alia gens, aut natio (inquirebat Moses in Deuteronomio) tam grandis, quae habeat statuta recta, judicia sancta, & universam legem, sicut Israel accepit à Deo suo? Hanc secutus sententiam regius psalmographus cecinit, non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis. Certe quidem notus in Judaea Deus, & in Israel magnum

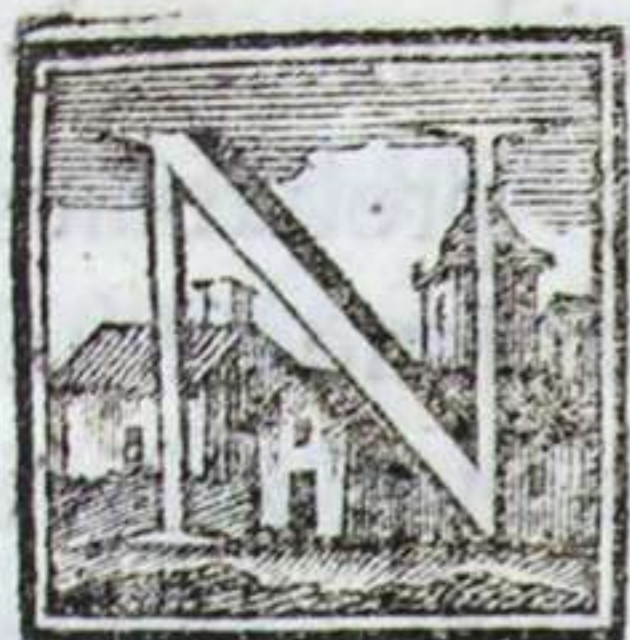
num nomen ejus, quia vniversa lex, & Prophetarum vaticinia hebraica fuerint lingua dictata, nationibus autem exteris incognita, barbara, atque peregrina.

SECUNDA.

SED cum Pater ille Coelestis hominem ad imaginem & similitudinem suam efformatum diutius oberrare, ac per densissimas tenebras vagari pati noluerit, sed ut ad agnitionem veniret veritatis, doctissimos linguarum providit ipse viros, qui cum de hebraico in graecum, tum de graeco in latinum sermonem vertentes sua iudicia, suam legem transtulerunt: non tamen aequè feliciter posteris. Quidam, qui Spiritus Sancti sensum assecuti non sunt, phantasias suas venerabantur, aliis que venditabant valde reprehendenda gravitate hebraicae linguae prorsus rudes. Alii allegorias elevant; alii eruditionem affectant. Pauci tamen sunt, qui ad verbum codices sacros hebraicos sint interpretati ea, qua par est, fidelitate, cum ex eo capite secundum Augustinum, Hieronymum, & Gregorium anteponenda sit Vulgata vetus, quam Italiam vocant, quia verborum tenacior sit cum perspicuitate sententiae.

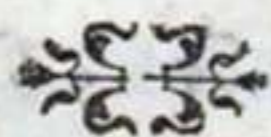

E vero calumniari me viros potius pios,
 quam linguarum peritos existimet
 superciliosus aliquis, ex innumeris,
 quae suppetunt, en exempla: in psal.
 28, qui in hebraicis codicibus est 29. se-
 quentia prostant **וְאֵלֵינוּ בְנֵי יְהוָה**,
 ad litteram verterunt LXX *ἀνεγκάτε τῷ κυρίῳ υἱοὶ θεῶν*, quod
 latine sonat, *Afferte Domino filii Dei*. Animadvertit
 Origenes, hanc versionem minime reddere verita-
 tem hebraicam, & obelo & lemnisco, vt ipsi mos
 erat, notatam reliquit. Aliam vero *ἀνεγκάτε τῷ κυρίῳ*
υἱοὺς κριῶν, quae latine sonat, *afferte Domino filios arie-*
tum asterisco signatam in margine adjecit. Postmo-
 dum ignarus interpret Origenis, aut alterius exem-
 plar secutus, vtramque latino reddidit sermone,
afferte Domino filii Dei, & *afferte Domino filios*
arietum; sed acuratiores Interpretes hanc ultimam
 tantum exhibent. Conqueruntur Justinus, aliique
 plures Patres malitiam Judaeorum, qui à psal. 95 abra-
 dere sunt assecuti illud verbum à ligno, quod aut Theo-
 dulphus, aut Ambrosius, vel Fortunatus Auctor
 passionis himni, Psalteria Romana, & Gothicum
 tradunt; cum tamen hic locus in hebraico, nec
 chaldaico codice, nec in versionibus Siriaca, Arabi-
 ca, Aethiopica, secundum LXX textum elaboratis,

nec in antiquis graecis ex hebraico concinnatis, nec denique in latina Maximi Hieronymi inveniatur; (Sentientibus diversimode nonnullis) quid vetat (ut cum doctissimo Calmet loquamur) probabilius videri id, quod Fabro Stapulensi, Justiniano, Muisio, & aliis visum est, has voces *à ligno* ab aliquo fuisse in ora sui Codicis adscriptas post *regnabit*, deinde librariorum incuria in textum irrepsisse? Vnde recte nostra vulgata, *dicite in gentibus, quia Dominus regnavit, etenim correxit orbem terrae, qui non commovebitur.* Haec propter, & alia plurima, qui de inscitia argui debebant, falsitatis accusaverunt Judaeos.

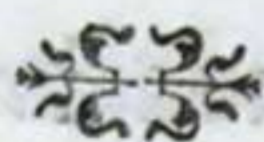

QUARTA.

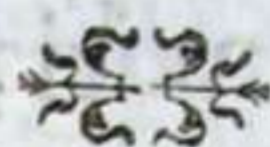

RABBINORUM extitere obtrectatores pauci quidam ex veteribus Ecclesiae Patribus, Graeci tamen, qui LXX suam versionem ut ab omni corruptionis labe depuratam commendarent, hunc sui naevum ad hebraicos Codices quasi Judaeorum manibus falsatos transtulerunt. Recentes vero Theologi multi sunt, qui Hebraicae linguae ignari asserunt Judaeos insito Religionis Christianae odio universam, quae eorum lingua conservatur, Scripturam depravasse: sed cum hi haec Judaeis exprobrant, minimo prosequuntur honore

versionem LXX quam Eusebius, & Origenes pristinæ veritati ex hebraeo textu restituerunt, & latinam nostram, (*quæ vulgata communi nomine audit*) quam cum eodem textu contulit, & magna ex parte restauravit D. Hieronymus; & ut pervicaciam illorum exagitemus, audiant ipsum SS. Doctorem eorum figmenta convincentem.

QUINTA.

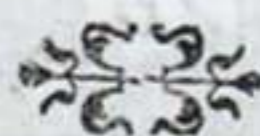

I aliquis dixerit Hebreos libros à Judæis esse falsatos audiat Origenem, quid in octavo volumine explanationum Jsaie huic respondeat quaestiu- culae, quod numquam Dominus & Apostoli, qui caetera crimina arguunt in Scri- bis, & Pharisaeis, de hoc crimine, quod erat maxi- mum, reticuisissent. Immo potius cum *scrutamini Scripturas* dixit illis non de versione LXX, cui pa- rum honoris à Judæis tribuebatur, multo que minus de latina adhuc inedita, sed de hebraea, qua ipsi utebantur, sermonem habuit: *Moises* (inquit Jaco- bus) à temporibus antiquis habet in singulis Civitati- bus, qui eum praedicent in Sinagogis, ubi per omne sabbatum legitur. pergit SS. Doctor; *sin autem dixerint post adventum Domini Salvatoris & praedicationem Apos-olorum hebraeos libros fuisse falsatos, cachinum tenere*

non potero, ut Salvator, & Evangelistae, & Apostoli ita testimonia protulerint, ut Judaei postea falsaturi erant. Si à tempore D. Hieronymi ad nostram usque aetatem Codicum corruptionem obtestentur, eodem occludi argumento necesse est, quia Maximi Doctoris translatio eos exhibet, quales à Judaeis essent adulterandi, si ita postmodum eveniret. Quis igitur credet hanc fraudem detractionis & corruptionis non detectum iri, cum semper extiterint ex Judaeis sinagogam abjurantes, & ex veteribus Christianis viri doctissimi ac zelo verae Religionis accensi? *Portat ergo Judaeus codicem, unde credat Christianus.*

SEXTA.

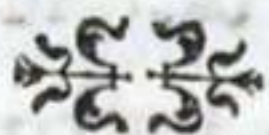
ANTHORUM DD. testimoniis, sua Judaeis fama restituta, utile fore, immo plane necessarium censemus, ut quando inter Graecos, Latinosque diversitas exoriatur, ad Hebraicam confugiamus veritatem, ut quidquid de fonte proficiscitur, hoc quaeramus in rivulis: & veterum librorum fides de Hebraeis voluminibus examineitur. Sed cum hebraica veteris Testamenti veritas bifariam conspiciatur scripta tum proprio vocalium ac perpetuo caractere destituta, tum punctis vocalibus exarata; quarum illa forma Mosem Auctorem, & Esdras doctissimum legis

gis restauratorem agnoscit : haec à Judaeis Tiberiensibus saeculo ineunte sexto avita traditione, magno quidem labore ac studio fuit excogitata; maxima apud Eruditos oritur dubitatio, an ultimam ex eis perquiramus in germano Sacrae Scripturae sensu eruendo? seu quod eodem redit, an nova punctuatio pessima sit; an vero optima atque apta ad vetus hebraicum Testamentum exinde absque punctis scriptum legendum & interpretandum? Nos Galliarum Doctoris, & hebraice peritissimi Gilberti Genebrardi prae oculis habentes doctrinam de lectione Rabbiorum sine punctis; faciliorem lectionem, & Bibliorum interpretationem ex analogia, usu, & perceptione grammaticae Massoreticae (temperate tamen adhibendae) censemus potius, quam alterius artis, vel figmenti alicujus auxilio; atque ut iis qui legendi sine punctis difficultatem extolunt, & arduum prorsus studium reputant, faciamus satis, in quaestione hac periculum facere volentibus utriusque lectionem publico Theatro exponemus.

CAPUT SECUNDUM.

GRAMMATIC A adhibetur, & proponitur *ἐξεργασια* in Pentateuchum, Psalmorum, Canticorum, Sapientiae, Ecclesiastae, Jobi que libros, de que duplici interpretandi genere, de Idiotismis, figuris que linguae sanctae in eis disseritur.

PRIMA THESIS.

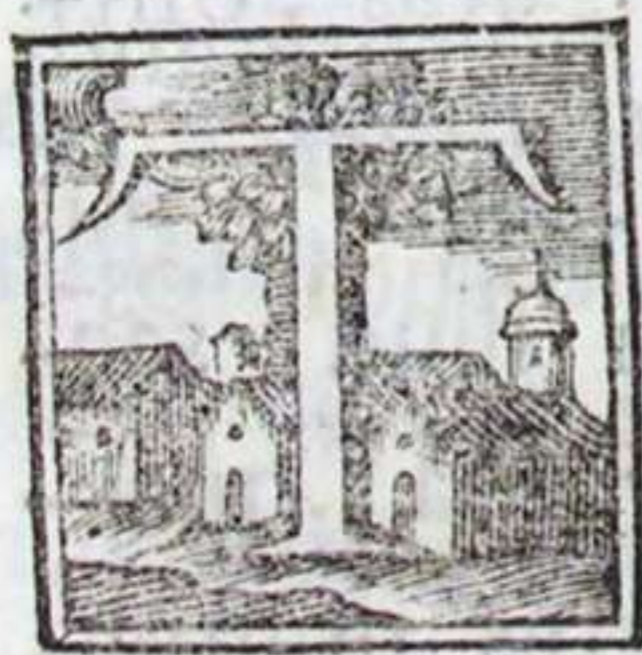

GUM Supremi Hispanae gentis Consilii decreto Interpretis Hebraici sermonis munus sit grammaticam *κατασκευην* in capita quaeque Sanctorum librorum exponere, Idiotismos illius linguae proprios, phrases, figuras, omniaque ad eorum pleniorum, & accuratiorum intellectum spectantia prae oculis auditorum ostendere, & enarrare, certamina que *ἐνιαυσια* publico Theatro instituere; hujus primi nostri materiem elegimus universos legis libros, quae *γενεσιον, εξοδον, λευιτικον, αειθμισ, η δευτερονομιον* continet, hebraice **החמש** appellata; Scriptores sacros, scilicet Jobum, Parabolas, Cantica, Psalmos, Esther, &

& Ruth. Hos omnes ad unguem , atque verbum, interpretatus est Darocensis ille doctissimus vir, Parisiensis Doctor , Complutensis publicus in Theologia professor , nostrae hujus Salmantinae Academiae filius praeclarissimus , atque Almae Cathedralis Ecclesiae Canonicus Theologus , *sapiens & magnus in scientia Dei Petrus Siruelo* , cui nedum in Hispania , verum nec in Gallia per secula similis. (Tale hebraeis vocibus iacet elogium ad calcem praeclarissimi sui operis Compluti manibus Cl. Alphonsi de Zamora exarati) quod originale (utinam in publicam lucem ederetur) in Salmanticensis nostrae Universitatis (cui nuncupavit) amplissima aequae , ac selectissima Bibliotheca , ea qua par est custodia adservatur.

SECUNDA.

ANTUM Magistrum, ut hos dumtaxat hebraici codicis libros interpretaretur haec inter alia validissima impulerunt rationum , ut ipse testatur , momenta. Primum , quia in eis Evangelicae doctrinae , nostrae que Religionis prima semina sunt jacta , atque proposita ; quod nos docuit humani generis reparator , postquam morte devicta ab inferis rediens se oculis discipulo-

pulorum conspicuum exhibens, ac manibus con-
 tractandum, ut eos in fide verae Resurrectionis
 confirmaret, hoc praecipuo usus est argumento:
*Haec sunt verba, inquit Jesus, quae locutus sum
 cum adhuc essem vobiscum, quia oportebat adim-
 pleri ea, quae scripta sunt in lege, in psalmis,
 & in Prophetis de me.* Secundum; quia in reli-
 quis sacris libris parum differt ab originali he-
 braico latinus codex, & si in quibusdam dis-
 crepat facili admodum negotio conciliare poterit
 cordatus fidelis que Theologus vel mediocriter
 eruditus. Hujus ergo clarissimi viri vestigia pre-
 mentes eosdem ac ipse interpretandos ad verbum
 suscepimus libros inpraesentiarum.

TERTIA

SED cum ex D. Hieronymo in epist. ad
 Pammach. duplex sit interpretandi
 genus, videlicet ad sensum, aut
 ad verbum, quorum illud sac-
 pius quaedam detrahit verba, quae-
 dam addit, & in quo, ut Horatii verbis utamur,
verbum verbo non curabit reddere Interpres fidus,
 hoc vero corticem aufert prototypi, ut eruditus
 quisque commodiorem, aptiorem que reddat, &
 eliciat sensum; nos amandato nunc temporis
 ad

ad sensum interpretaendi modo seu paraphrasi, de quo interpretum extat colluvies, ad verbum, & litteram interpretabimur, & vertemus quaecumque in hebraico Codice ab auditoribus eruditis designabuntur in praeclaudatis libris capita.

✻ QUARTA ✻

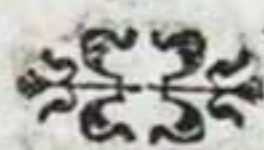

VERUM enim vero cum nostrae interpretationis ea sit notio, ut singulis prototypi ideis singulae alienae linguae acomodentur propriae voces, in ea mente, & consilio sumus, ut prima fronte inconcinnus, rudis, ac pene barbarus noster appareat loquendi modus necesse sit: in hunc siquidem barbarismi crebro incident, & soloecismi, hebraismi frequentes, idiotismi communes, sintaxis denique omni ex parte impolita videbitur; plura peregrina vocabula nec dum satis latinitate donata proferre cogemur: format equidem sermo hebraeus quaedam propria verba à nominibus, quae numquam Graeci, & Latini auscultarunt, v.g. à sacerdote oritut sacerdotare, seu fungi sacerdotio, à mitra mitrare, seu ornari mitra, pugillare, dextrare, sinistrare, voluntatare, auriculare, & alia prope innumera. Ad soloecismum

nos arctant diversa verborum regimina apud Latinos inconsueta ; v. g. non servies deos alienos, pro diis alienis, vocavit Deus luci, vocavit tenebrae, pro lucem & tenebras ; verbum substantivum *Sum* utraque gaudet voce, activa, & passiva, habet nec non gerundia, & participia, legitur pluries in Exodo ad *ad essendum mihi in populum* &c. his & aliis vitiis nostrae versioni fedatae, postmodum volentibus, per figuras & latinas phrases latino sermone reddemus aequivalentiam.

QUINTA.

DEFICIENTIBUS per Elipsin in hebraeis Scripturis quamplurimis orationis partibus, quidquid mente supplendum erat, ex prioribus, vel posterioribus, ex contrariis, vel analogis, aut ex contextu, ut convenientior efficiatur sensus, addemus. E contrario cum multa in oratione propter Pleonasmum abundant, de his, quibus admittuntur in locis, rationem reddemus. Cum fere tota Scriptura continua gradiatur Enallage, tempus pro tempore, casum pro casu, genus pro genere, modum pro modo, personam pro persona, saepius que passivam pro acti-

tiva commutabimus. Confuso ac perturbato rerum, vocum, & sensus per Synchisin ordine, horum unicuique aptum ac proprium tribuemus quaerenti locum. Tot, tantis que figuris Sacra Scriptura variata cum saepe numero ex latenti origine dependeant, arduum putamus & maxime in Jobi libro Metaphorarum servare colores, quos Auctores sacri saepius depingunt; idcirco non erit turpe;

Et quod non didici sane nescire fateri.

SALMANTICAE:

EX OFFICINA TYPOGRAPHICA JOANNIS
Antonii de Lasanta.

